

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Юрченко С.М., Смян А.А.
Київський міжнародний університет

У статті розглянуто міжнародно-правову систему захисту авторського права. Виділено історичний аспект формування захисту авторського права. Описано міжнародні договори у галузі авторського права. Досліджено основні правила вирішення колізійних питань інтелектуальної власності. Розглянуто актуальні проблеми захисту авторських прав та шляхи їх подолання.

Ключові слова: авторське право, інтелектуальна власність, колізійні норми, форми захисту авторського права, Інтернет, плагіат.

Постановка проблеми. Проблема захисту авторського права гостро стає в епоху сучасного розвитку інноваційних технологій, розповсюдження мережі Інтернет та вільного доступу до інтелектуальної праці. Саме проблема охорони та захисту авторського права є одним з пріоритетних завдань у галузі вдосконалення законодавчої бази сучасних держав. Законодавство з охорони авторського права, визначення його об'єктів та суб'єктів є важливою складовою у політиці захисту національних інтересів держави. Насамперед важливим є вирішення колізійних питань міжнародної

охорони авторського права, шляхом укладання міжнародно-правових угод у галузі авторського права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем захисту авторського права в різні періоди займалися такі видатні вчені, як: Святоцький О.Д., Рудник Т.В., Штефан О., Різник Ю.С., Чернецький І.Є., Фучеджі В.Д., Ганеліна К.І. та інші. На сьогодні найпоширенішими порушеннями авторського права є правопорушення, пов'язані з незаконним використанням виключних майнових прав авторів творів та незаконне розповсюдження творів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Порухення авторських прав на твори у галузі науки набуло суттєвого поширення у науковій діяльності, особливо при захисті дисертацій на здобуття наукових ступенів. Прояви плагіату у творчій науковій роботі завдає шкоду авторитету наукової діяльності та репутації університетів і науково-дослідних установ. Розроблені програми

Мета статті. Головною метою цієї роботи є особливості захисту авторського права в міжнародному приватному праві.

Виклад основного матеріалу. Початковим елементом механізму системи міжнародної охорони авторського права є Бернська конвенція (Паризький акт від 24 липня 1971 р.) про охорону літературних та художніх творів і Всесвітня (Женевська) конвенція про авторське право від 6 вересня 1952 р.

Відповідно до п. 8 ст. 2 Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (Стокгольм, 1967 р.), учасницею якої є Україна, «інтелектуальна власність» включає права, які відносяться до: літературних, художніх і наукових творів; виконавчої діяльності артистів, звукозапису, радіо та телевізійних передач; винаходів у всіх сферах людської діяльності, наукових відкриттів; промислових зразків; товарних знаків, знаків обслуговування, фірмових найменувань та комерційних позначень; захисту проти недобросовісної конкуренції, а також усі інші права, які відносяться до інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній та художній сферах.

Відносини захисту авторського права також регулюються Всесвітньою конвенцією про авторське право, яка була прийнята в 1952 році в Женеві під егідою ЮНЕСКО. Вона надає більше уваги принципу національного режиму і не містить детальних матеріальних норм, що закріплюють мінімальний рівень охорони безпосередньо в конвенції (за винятком положень про право на переклад).

Бернська конвенція застосовується до більшості "класичних" об'єктів авторського права, проте, зі зрозумілих об'єктивних причин, не приділяє спеціальної уваги найбільш новітнім об'єктам, як, наприклад, комп'ютерні програми

Бернська конвенція не вимагає здійснення будь-яких формальностей для надання охорони (реєстрацій, формальних повідомлень тощо). Наприклад, достатньо випустити твір у світ.

В суб'єктному плані Бернська конвенція застосовується до громадян країн-учасниць (або осіб, що в них постійно проживають, чи мають штаб-квартири – щодо авторів кінематографічних творів), до осіб, які вперше випустили твір у світ в країні-учасниці або одночасно в країні-учасниці і країні, яка не приєдналася до Бернської конвенції [3].

Бернська конвенція встановлює національний режим охорони, гарантуючи охорону прав авторів на рівні, не меншому за рівень охорони, передбачений у внутрішньому законодавстві країни-учасниці, в якій запитується охорона. Водночас, Бернська конвенція визначає мінімальний рівень прав автора (тобто містить прямі матеріальні норми). Зокрема, автору надається

виключне право дозволяти відтворення, розповсюдження в ефірі, переклад, публічний показ, передачу будь-яким способом тощо. Бернська конвенція також надає увагу боротьбі з контрафактною продукцією і забезпеченню виплати гонорарів.

Існують дві форми захисту авторського права, а саме – юрисдикційна та неюрисдикційна.

Юрисдикційна форма захисту – це діяльність уповноважених державних органів по захисту порушених чи оскаржуваних суб'єктивних авторських прав. Її суть виражається в тому, що особа, права та законні інтереси якої порушені неправомірними діями, звертається за захистом до державного органу, що уповноважений здійснити відповідні заходи для відновлення порушеного права і зупинення правопорушення. В рамках юрисдикційного захисту виділяють також загальний та спеціальний порядок захисту порушених прав. За загальним правилом захист авторських прав здійснюється в судовому порядку. Основна маса цивільно-правових спорів з питань авторського права розглядається судами. Спеціальним порядком захисту авторських прав треба визнати адміністративний порядок їх захисту, він застосовується у вигляді винятку з загального правила в адміністративному порядку, тобто способом захисту є скарга у відповідний державний орган подана особою, права та законні інтереси якої порушені.

Не юрисдикційна форма захисту – передбачає дії юридичних і фізичних осіб із захисту своїх авторських прав на твір, які здійснюються ними самостійно без звертань в державні або інші компетентні органи. При цьому маються на увазі лише законні способи захисту, наприклад сповіщення порушника про існування авторських прав і пропозицію вирішити спір шляхом переговорів [5].

Авторське право в Україні регулюється Цивільним кодексом та Законом України «Про авторське право та суміжні права» [1]. Відповідно до нещодавно внесених доповнень розміщення твору в цифрованому вигляді в Інтернет вважається публікацією твору або його поширенням і тому потребує дозволу власника авторського права. Розміщення в Інтернет копії твору чи його частини без дозволу автора є порушенням Закону і може бути оскаржене в суді з вимогою відшкодування моральної шкоди та завданих матеріальних збитків (упущеної вигоди) [2].

Можна виділити основні правила вирішення колізійних питань права інтелектуальної власності:

- у разі порушення права інтелектуальної власності для його захисту право тієї держави, на території якої необхідна охорона;

- до виникнення та припинення майнових прав інтелектуальної власності, що підлягають державній реєстрації, застосовується право держави, де здійснена державна реєстрація зазначених прав;

- під час укладання договорів в сфері авторського права застосовуються положення про вживання права до договірних зобов'язань;

- якщо виникають спірні правовідносини, наприклад, у разі пред'явлення вимоги про відшко-

дування шкоди, сторони мають право домовитися до якого суду якої країни будуть звертатися;
 – іноземні рішення з приводу наявності, дійсності і реєстрації прав в цій області признаються тільки в тому випадку, якщо вони винесені або признаються в державі, на території якої просилася охорона [6].

Однією з актуальних проблем захисту авторського права є захист в мережі Інтернет.

Найпоширенішими видами порушень в мережі Інтернет є: незаконне відтворення і копіювання музичних, художніх, літературних творів чи комп'ютерних програм без попереднього надання на це згоди автором чи правовласником. Це виражає порушення матеріальних прав авторів. Крім цього, все популярніше становиться такий вид порушень як плагіат. Такі порушення в мережі Інтернет порушують матеріальні і нематеріальні права авторів.

На сьогодні вже існують механізми захисту творів у мережі від їх неправомірного використання. Один із них – подання файлів із творами на зберігання до так званого веб-депозитарія. Заявнику видається свідоцтво про те, що об'єкт прийнято на зберігання, а дата депонування буде доказом того, що в зазначений час заявник володів копією твору (визначення пріоритету авторства) [4].

Серед інших методів боротьби з плагіатом досить поширеними є різноманітні «дошки ганьби» в Інтернеті: на них «вивіщуються» імена осіб, що вчинили плагіат, а також назви сфабрикованих та оригінальних творів.

Захист на етапі до порушення:

1) обмежена функціональність – автори розповсюджують програми, які не здатні друкувати документи або зберігати їх у пам'яті комп'ютера;

2) «годинникова бомба» – автор розповсюджує повноцінний об'єкт авторського права, але встановлює дату, після якої доступ до нього буде неможливим;

3) захист від копіювання, тобто автор встановлює кількість разів, коли файл може бути скопійований;

4) криптографічні конверти – твір зашифровано так, що доступ до нього можливий з використанням ключа до шрифту;

5) контракти-угоди «наскрізного клацання» укладені через Інтернет, це – дозволи автора на використання творів;

6) запобіжні заходи: попередня публікація матеріалу на традиційному матеріалі, підтвердження факту існування твору на певну дату, засвідчення в нотаріуса дати створення твору, запис на лазерному диску і поміщення в архів або веб-депозитарій;

7) клірингові центри – автор надає центру право ліцензувати свої права на твір, центр приймає плату від користувача і передає її володільцеві авторських прав.

Захист на етапі після порушення:

1) агенти – це комп'ютерні програми, які автоматично виконують попередньо визначені команди, наприклад, пошук у мережі контрафактних примірників творів;

2) стенографія – процес приховування інформації у файлах, наприклад «водяного знаку» ав-

тору твору, що буде доказом авторства цієї особи щодо цього твору;

3) «маячок» – це особлива мітка, яка розміщується в творі і спрацьовує під час несанкціонованого використання, надаючи можливість знайти порушника авторських прав;

4) використання кодових слів [7].

Застосування таких заходів захисту авторських прав в мережі Інтернет і справді зможе забезпечити належний захист, але для реалізації таких заходів необхідна підтримка з боку держави і ряд інших дій. Отже, сьогоденні тенденції рухаються в бік саме мережі Інтернет, де зберігаються невизначена кількість об'єктів інтелектуальної власності, що потребують правової допомоги. Необхідно внести зміни в національне законодавство, а можливо і прийняття нового законодавчого акту з питань захисту авторських прав в мережі Інтернет. Більшість країн Європи вже займаються цими питаннями і частково можуть контролювати процеси і забезпечити захист прав авторів в мережі Інтернет.

Отже, захист авторського права і суміжних прав в Інтернеті потребує розроблення принципово нових законодавчих норм не тільки на національному, а й на міжнародному рівнях. Водночас така охорона не повинна призводити до того, щоб здійснюваний контроль за використанням творів ставав перешкодою на шляху до розвитку освіти, науки, культури та інших потреб суспільства [8].

Висновки і пропозиції. Авторське право є важливим і невід'ємним елементом будь-яких правових рамок, які мають на меті регулювати на справедливій основі громадянську поведінку авторів і користувачів і, таким чином, забезпечувати універсальну охорону інтересів всіх.

Зважаючи на стрімкий розвиток інформаційних технологій за останні десятиріччя, зрозумілим є той факт, що цей розвиток супроводжується певними проблемами у правовому регулюванні використання цих інформаційних технологій. Неправомірне використання мережі Інтернет може завдати як відносно незначних збитків (наприклад, у разі порушення авторського та суміжних прав шляхом незаконного розповсюдження аудіо- чи відеоматеріалів), так і більш серйозних (кібератаки на захищені сервери з метою вилучення конфіденційної інформації, що може призвести до загрози національній безпеці держав тощо).

Аналізуючи актуальні проблеми у сфері охорони й захисту прав інтелектуальної власності, приходимо до висновку щодо необхідності, передусім, вдосконалення як внутрішньодержавного законодавства, так і міжнародного права у даній сфері. Перш за все потребують оновлення договори ВОІВ, що може бути реалізоване шляхом перегляду існуючих договорів, а також прийняття нових положень, які мають закрити існуючі на сьогодні прогалини. По-друге, потрібно провести належну імплементацію таких договорів усіма без винятку державами, що полегшить міжнародно-правове регулювання сфери охорони авторських і суміжних прав та сприятиме більш швидкому вирішенню існуючих в проблем даної сфери.

Список літератури:

1. Цивільний кодекс України. Закон України від 16 січня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 11 липня 2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
3. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1971 р. // Міжнародне приватне право: Збірник документів. – М.: Вид-во БЕК, 1997. – С. 542.
4. Право інтелектуальної власності : Акад. курс: Підруч. для студ. вищих навч. закладів / [О.П. Орлюк, Г.О. Андрощук, О.Б. Бутнік-Сіверський та ін.]; за ред. О.П. Орлюк, О.Д. Святоцького. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. – 696 с.
5. Ріппа П.С. Забезпечення авторських прав у мережі Інтернет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
6. Рудник Т.В. Деякі проблемні питання захисту авторського права в Україні / Т.В. Рудник // Юридичний вісник. – № 1(10). – 2013. – С. 74–77.
7. Фучеджі В.Д., Ганеліна К.І. Правові аспекти охорони і захисту авторських прав / В.Д. Фучеджі, К.І. Ганеліна // Теорія інтелектуальної власності. – № 9. – 2011. – С. 19–23.
8. Штефан О. Деякі питання про порушення у сфері авторського права / О. Штефан // Теорія і практика інтелектуальної власності. – № 6. – 2011. – С. 3–13.

Юрченко С.Н., Смоян А.А.

Киевский международный университет

ОСОБЕННОСТИ ЗАЩИТЫ АВТОРСКИХ ПРАВ В МЕЖДУНАРОДНОМ ЧАСТНОМ ПРАВЕ

Аннотация

В статье рассмотрены международно-правовую систему защиты авторского права. Выделены исторический аспект формирования защиты авторского права. Описаны международные договоры в области авторского права. Исследованы основные правила разрешения коллизионных вопросов интеллектуальной собственности. Рассмотрены актуальные проблемы защиты авторских прав и пути их преодоления.
Ключевые слова: авторское право, интеллектуальная собственность, коллизионные нормы, формы защиты авторского права, Интернет, плагиат.

Yurchenko S.N., Smoyan A.A.

Kyiv International University

FEATURES OF COPYRIGHT PROTECTION IN INTERNATIONAL PRIVATE LAW

Summary

The article deals with the international legal system of copyright protection. Highlights the historical aspect of the formation of copyright protection. Describes international treaties in the field of copyright. Investigates the main rules for solving conflicts of intellectual property issues. Addresses the actual problems of copyright protection and ways to overcome them.

Keywords: copyright, intellectual property, conflict of laws, forms of copyright protection, Internet, plagiarism.